

2018RGW100

DATUM	10-9-2018
AAN	Commissie Ruimte, Groen en Water
VAN	GS – gedeputeerde Maasdam
ONDERWERP	Marsroute invasieve exoten

Op 4 juni heeft uw commissie gesproken over het memo “aan de slag met de invasieve exoten”. U heeft mij gevraagd om haast te maken met de aanpak van de invasieve exoten. Het werven van een projectleider voor dit onderwerp is inmiddels gelukt. Deze projectleider zal samen met andere betrokken partijen het Programma invasieve exoten provincie Utrecht gaan opstellen. Vooruitlopend op dat programma is in bijgevoegde Marsroute (zie bijlage) aangegeven hoe ik tot het programma wil komen. Daarbij is ook de inhoud op hoofdlijnen uitgewerkt.

Bijlage: Marsroute invasieve exoten

1 Achtergrond

De provincies zijn verantwoordelijk geworden voor de bestrijding van een aantal invasieve uitheemse dier- en plantensoorten en de coördinatie daarvan. Dit staat in de Regeling natuurbescherming van 7 maart 2018, en is met terugwerkende kracht van toepassing vanaf 1 januari 2018. De provincies dienen uitvoering te geven aan uitroeiings- en beheersmaatregelen voor zover deze exoten de biodiversiteit bedreigen.

Vooruitlopend hierop hebben de provincies voor de uitvoering van deze nieuwe taak in het IPO bestuurlijk ingestemd met het “Masterplan uitroeiing en beheersing invasieve exoten”. Dit is een plan op hoofdlijnen dat inzicht geeft in de te nemen maatregelen voor de 37 invasieve exoten die in 2016 zijn geplaatst op de (Europese) Unielijst. Daarbij is onder andere afgesproken dat een aantal soorten van de lijst onder verantwoordelijkheid van het ministerie van LNV, dan wel de waterschappen valt.

In 2017 is een tweede tranche van 12 invasieve soorten op Europees niveau aangewezen die nog door de minister in een ministeriële regeling moet worden verwerkt. Dit gebeurt naar verwachting in het voorjaar van 2019.

Tenslotte zijn er invasieve soorten die niet op de Unielijst staan. Voor nader te bepalen soorten heeft u al eerder aangegeven een eigen aanvullende lijst van provinciale prioritaire soorten te willen opstellen. Bijvoorbeeld voor de Japanse duizendknoop van de groep Oosterse duizendknopen.

2 Aanpak

In december 2018 zullen Gedeputeerde Staten het Programma invasieve exotenbestrijding Utrecht vaststellen. Vooruitlopend op het programma ontvangt u deze memo, waarin de marsroute naar het programma is uitgewerkt.

In het Programma invasieve exoten wordt beschreven hoe wij samen met andere partijen de bestrijding en/of beheersing van invasieve exoten gaan uitvoeren en welke prioriteiten we daarbij stellen. Daarbij wordt een kostenraming gemaakt van het voor de provincie benodigde budget, waarna uw Staten via de Kadernota 2019 kunnen belissen over dit budget.

2.1 Eerste tranche Unielijst

In de eerste plaats richten wij ons op de soorten die nu door de minister als verantwoordelijkheid van de provincies zijn aangewezen (zie bijlage 1).

Het gaat om 30 van de 37 soorten uit de Unielijst. Van 7 soorten van de Unielijst is afgesproken dat het Rijk of de Waterschappen hiervoor verantwoordelijk zijn. Dit betreft 5 soorten uitheemse rivierkreeften en Chinese wolhandkrab (Rijk) en de Beverrat (Waterschappen).

Het masterplan geeft drie strategieën voor de aanpak van invasieve exoten:

1. Een strategie voor soorten die nog niet in ons land gevestigd zijn (artikel 17 EU exotenverordening soorten).

Provincies nemen direct maatregelen om tot snelle uitroeiing in een vroeg stadium te komen. Hiervoor maken wij een draaiboek, zodat het duidelijk is wie in actie moet komen en met welke procedure, wanneer een invasieve exoot is gesignaleerd.

2. Een strategie voor soorten die aanwezig zijn maar beperkt verspreid. Provincies maken afspraken met stakeholders over uitroeiing van deze soorten. Het is van belang om deze categorie snel op te pakken, om verdere verspreiding zoveel mogelijk te voorkomen (art 19 EU exotenverordening soorten: uitroeien).

3. Een strategie voor al gevestigde en wijdverspreide soorten. Provincies bepalen eerst het ambitieniveau om tot een keuze van beheersmaatregelen te komen (art 19 EU exotenverordening soorten: beheersmaatregelen). Van deze categorie is vooral de bestrijding van waterplanten zoals Waterwaaier, Parelvederkruid en Waterteunisbloem problematisch.

2.2 Tweede tranche Unielijst

Er is nog geen ministeriële regeling die de provincies verantwoordelijk maakt voor de bestrijding van (een deel van) de 12 soorten op de Tweede Unielijst (zie bijlage 1). Wij sorteren voor op de komst van een dergelijke regeling, die in het voorjaar van 2019 wordt verwacht. Dit doen we door de ontwikkelingen op landelijk niveau goed te volgen en alvast met onze partners in gesprek te gaan over een mogelijke aanpak. De meest problematische soorten op deze lijst zijn naar verwachting de Reuzenbereklaauw, Reuzenbalsemien en Smalle waterpest.

Het programma zal zo worden opgebouwd dat de soorten van de tweede Unielijst met de afgesproken maatregelen later eenvoudig kunnen worden toegevoegd. In principe worden dezelfde strategieën toegepast die voor de eerste tranche (zie 2.1) zijn uitgewerkt.

2.3 Aanvullende Utrechtse lijst

We maken een aanvullende Utrechtse lijst met invasieve exoten die niet op de Unielijst staan en wel een bedreiging vormen voor de biodiversiteit in de provincie Utrecht. De maatregelen werken we uit volgens de systematiek van de Unielijst soorten. Dit betekent dat

- ook hier de bestrijding en beheersing vanuit het toegewezen belang zal worden verdeeld;
- de aanwijzing van aanvullende soorten een juridische grondslag moet hebben. Die grondslag wil ik in de Verordening natuur en landschap (Vnl) vastleggen;
- de samenstelling van de soortenlijst zal gebeuren op basis van een advies van de stakeholders. Met dit advies als basis zal de provincie uiteindelijk aanwijzen.

In ieder geval is het de wens om de Japanse Duizendknoop aan te wijzen. Omdat alleen het beheer van deze soort waarschijnlijk onvoldoende is (dweilen met de kraan open) wil ik onderzoeken in hoeverre de Vnl kan helpen om bijvoorbeeld verspreiding van wortelstokken in grond tegen te gaan door middel van grondtransport en perceeleigenaren de mogelijkheid te geven om belendende eigenaren met voortwoekerende wortelstokken te kunnen

aanpakken om te voorkomen dat hun eigendom ook wordt overwoekerd. Een werkwijze vergelijkbaar met de Distelverordening.

3 Voortgang

Sinds half augustus is er door de provincie een nieuwe projectleider voor dit onderwerp aangesteld. Deze projectleider is verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van het Programma invasieve exoten. Voor de aanpak van de invasieve exoten wordt nadrukkelijk ook een beroep gedaan op de rol en verantwoordelijkheid van andere betrokken partijen. In het IPO-Masterplan staat hierover onder andere:

De EU-verordening is gericht op de instandhouding van de biodiversiteit en aanverwante ecosysteemdiensten. De in dit beheersplan genoemde maatregelen worden in dat kader getroffen. Dat neemt niet weg dat met het oog op voorkomen van overlast, de veiligheid en gezondheid van burgers alsmede de waterhuishouding, de waterkwaliteit (waaronder begrepen de ecologische kwaliteit) en de waterveiligheid overheden als Rijkswaterstaat, waterschappen en gemeenten nog steeds een eigen verantwoordelijkheid hebben om maatregelen te treffen. Daarom bestrijden de waterschappen waterplanten om de doorstroming te garanderen en de muskus- en beverratten om de veiligheid van dijken en oevers zeker te stellen.

We richten een Platform invasieve exoten Utrecht op, dat circa 3 keer per jaar bij elkaar komt. Met onze stakeholders bepreken we in dit platform hoe we de bestrijding van de invasieve exoten gaan aanpakken en welke prioriteiten we daarbij stellen. De soortenbijlagen van het IPO-Masterplan zijn hiervoor de basis: hierin is voor de meeste soorten uitgewerkt welke beheermogelijkheden mogelijk en uitvoerbaar zijn.

De provincie is coördinator van het platform. We organiseren bijeenkomsten met de betrokken partners zoals de gemeenten, terreinbeherende organisaties, waterschappen, de Faunabeheereenheid, Rijkswaterstaat, ProRail. Vanuit haar handhavingsrol is ook NVWA onderdeel van het platform. We maken gezamenlijk een overzicht van invasieve exoten die schadelijk zijn maar niet op de Unielijsten staan. In het platform maken we afspraken over de taakverdeling en financiering van maatregelen. We onderzoeken of het mogelijk en wenselijk is om de afspraken in een convenant of samenwerkingsovereenkomst vast te leggen. We bespreken welke knelpunten er zijn en hoe we die kunnen oplossen.

Naast de platformbijeenkomsten organiseren we overleggen met partners die vooral voor een bepaalde groep van soorten een rol hebben: bijvoorbeeld de Faunabeheereenheid voor de zoogdieren en de waterschappen voor de waterplanten. Op deze manier kunnen we efficiënt tot afspraken komen.

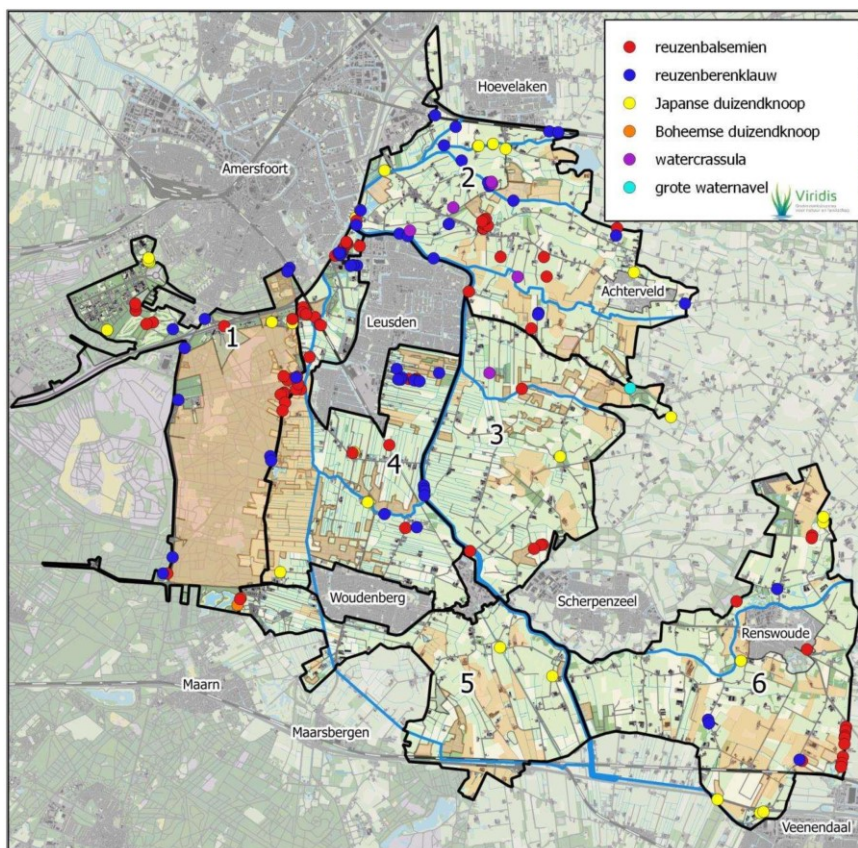
We onderzoeken of het mogelijk is om juridische middelen in te zetten voor de bestrijding van specifieke soorten, bijvoorbeeld via een Verordening.

We stemmen onze aanpak af met andere provincies en leren van elkaars ervaringen. Daarvoor is al contact gelegd met de provincies Gelderland, Zuid-Holland en Noord-Brabant. Daarnaast bespreken we in IPO-verband de overkoepelende zaken zoals uitbreiding van het Masterplan met de tweede Unielijst en de prioriteitstelling/aansturing van preventie en handhaving door NVWA.

4 Monitoring

Een groot deel van de invasieve exoten is opgenomen in het reguliere monitoringsprogramma van de provincie Utrecht. De veldwerkers hebben in het verleden, wanneer ze exoten tegenkwamen, deze vrijwel allemaal al meteen vastgelegd. De Japanse duizendknoop en de Reuzenbalsemien bijvoorbeeld al vanaf de start van de flora inventarisatie in 1975 en de Waterwaaier (Cabomba) in 2003. Met ingang van 2016 is een aantal invasieve plantenexoten toegevoegd aan de karteersoortenlijst, waaronder veel plantensoorten van de eerste Unielijst. In 2018 is besloten om van alle soortgroepen die wij karteren de soorten die voorkomen op de eerste en tweede Unielijst toe te voegen aan de karteersoortenlijst. Niet al deze soorten zijn in de provincie Utrecht gevonden.

We onderzoeken in het kader van het Programma invasieve exoten provincie Utrecht of uitbreiding van de monitoring van invasieve exoten nodig en zinvol is.

Figuur 1: Voorbeeld van waargenomen invasieve plantenexoten bij provinciale monitoring 2017

5 Planning

De eerste bijeenkomst van het Platform invasieve exoten is gepland in september 2018. GS stellen het Programma invasieve exoten provincie Utrecht vast in december 2018, vervolgens wordt het plan geagendeerd voor de eerstvolgende commissievergadering.

6 Financiering

Motie 52 over invasieve exoten (PS 9 juli 2018 Kadernota 2019-2022 en de Voorjaarnota 2018) vraagt financiële ruimte te zoeken ten bedrage van € 300.000 voor de bestrijding van invasieve exoten voor de periode voorafgaand aan de vaststelling van het programma en de financiering daarvan. Deze tijdelijke voorziening is inmiddels getroffen binnen het budget van het Programma Agenda Vitaa! Platteland, als voorfinanciering voor de aanpak van invasieve exoten.

Bijlage 1 Soorten waar Europese exoten-verordening betrekking op heeft, en voorlopige strategie

Voorlopige strategie

	Artikel 17	nog niet gevestigde soorten: snelle uitroeiing in een vroeg stadium, volgens draaiboek
	Artikel 19 e	gevestigde soorten: elimineren, Provincies maken afspraken met stakeholders over uitroeiing van deze soorten
	Artikel 19b	gevestigde soorten: beheersen. Provincies bepalen eerst het ambitieniveau om tot een keuze van beheersmaatregelen te komen

Eerste Unielijst (soorten waarvoor provincies verantwoordelijk is)

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Waarnemingen uit Utrecht
Zoogdieren		
<i>(Sciurus niger)</i>	Amerikaanse voseekhoorn	Geen waarnemingen bekend uit de provincie Utrecht.
<i>(Sciurus carolinensis)</i>	Grijze eekhoorn	Er is in Nederland geen gevestigde populatie bekend. Uit Utrecht zijn enkele incidentele waarnemingen gemeld.
<i>(Herpestes javanicus)</i>	Indische mangoeste	Voor zover bekend komt deze soort niet voor in Nederland. Het klimaat in ons land lijkt te nat (en koud) voor vestiging van de Indische mangoest.
<i>(Muntiacus reevesi)</i>	Muntjak	Er zijn meldingen uit Nederland bekend, maar er zijn geen bewijzen van vestiging. Uit de provincie Utrecht geen meldingen bekend.
<i>(Callosciurus erythraeus)</i>	Pallas' eekhoorn	Geen waarnemingen bekend uit de provincie Utrecht.
<i>(Nasua nasua)</i>	Rode neusbeer	Geen waarnemingen bekend uit de provincie Utrecht. In Europa lijkt alleen het mediterrane klimaat geschikt voor vestiging van de rode neusbeer.
<i>(Tamias sibiricus)</i>	Siberische grondeekhoorn	Een incidenteel geval waarvan het aannemelijk is dat het vrijgekomen gehouden dieren betreft.
<i>Procyon lotor</i>	Wasbeer	Incidentele gevallen waarvan het aannemelijk is dat het vrijgekomen gehouden dieren betreft.
Vogels		
<i>Threskiornis aethiopicus</i>	Heilige ibis	Waarnemingen hebben waarschijnlijk

		betrekking op zwerfende exemplaren.
<i>Corvus splendens</i>	Huiskraai	In Nederland komt alleen een gevestigde populatie voor in Hoek van Holland. In Utrecht enkele waarnemingen in het stedelijk gebied.
<i>Oxyura jamaicensis</i>	Rosse stekelstaart	In Utrecht enkele waarnemingen per jaar. Kan bestreden worden op basis van provinciale aanwijzing.
Vissen		
(<i>Percottus glenii</i>)	Amoergrondel	Komt nog niet in Nederland voor.
(<i>Pseudorasbora parva</i>)	Blauwband	Verspreid in de provincie Utrecht, vooral in het rivierengebied.
Reptielen/amfibieën		
<i>Rana catesbeiana</i>	Amerikaanse brulkikker	Geen waarnemingen bekend uit de provincie Utrecht.
<i>Trachemys scripta</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Trachemys scripta scripta</i> • <i>Trachemys scripta troostii</i> • <i>Trachemys scripta elegans</i> 	Letterschildpad <ul style="list-style-type: none"> • Geelbuikschildpad • Geelwangschildpad • Roodwangschildpad 	Verspreid in de provincie Utrecht.
Insecten		
<i>Vespa velutina</i>	Aziatische hoornaar	Geen waarnemingen bekend uit de provincie Utrecht. Najaar 2017 eerste nest in Nederland (Zeeland)
Terrestrische planten		
<i>Pueraria montana var. lobata</i>	Kudzu	Niet bekend uit de provincie Utrecht. Nederlandse klimaat vooralsnog niet geschikt voor vestiging van deze soort.
<i>Parthenium hysterophorus</i>		Niet bekend uit de provincie Utrecht. Nederlandse klimaat vooralsnog niet geschikt voor vestiging van deze soort.
<i>Persicaria perfoliata</i>		Niet bekend uit de provincie Utrecht. Nederlandse klimaat vooralsnog niet geschikt voor vestiging van deze soort.
<i>Heracleum persicum</i>	Perzische berenklaauw	Niet bekend uit de provincie Utrecht.
<i>Heracleum sosnowskyi</i>	Sosnowsky's berenklaauw	Niet bekend uit de provincie Utrecht.
<i>Baccharis halimifolia</i>	Struikaster	Niet bekend uit de provincie Utrecht.
Water- en oeverplanten		
(<i>Hydrocotyle ranunculoides</i>)	Grote waternavel	Verspreid in de provincie Utrecht.
(<i>Ludwigia peploides</i>)	Kleine waterteunisbloem	Op enkele plaatsen waargenomen.
<i>Lysichiton americanus</i>	Moeraslantaarn	Op enkele plaatsen waargenomen.
(<i>Myriophyllum aquaticum</i>)	Parelvederkruid	Verspreid in de provincie Utrecht.
(<i>Lagarosiphon major</i>)	Verspreidbladige waterpest	Op enkele plaatsen waargenomen.
(<i>Eichhornia crassipes</i>)	Waterhyacint	In de zomermaanden zijn er verspreid over de provincie Utrecht meldingen. Vestiging niet; het Nederlandse klimaat vooralsnog

		niet geschikt voor vestiging van deze soort..
<i>(Ludwigia grandiflora)</i>	Waterteunisbloem	Verspreid in de provincie Utrecht.
<i>(Cabomba caroliniana)</i>	Waterwaaier	Verspreid in de provincie Utrecht.

Tweede Unielijst, juni 2017 (provincies naar verwachting vanaf voorjaar 2019 verantwoordelijk)

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Waarnemingen uit Utrecht
<i>Alopochen aegyptiacus</i>	Nijlgans	Algemeen in de provincie Utrecht. Kan bestreden worden op basis van provinciale aanwijzing.
<i>Nyctereutes procyonoides</i>	Marterhond of wasbeer-hond	Incidentele gevallen waarvan het aannemelijk is dat het vrijgekomen gehouden dieren betreft.
<i>Ondatra zibethicus</i>	Muskusrat of bisamrat <i>Te verwachten is dat de waterschappen deze soort gaan bestrijden, analoog aan afspraken over Beverrat</i>	Algemeen in de provincie Utrecht. Kan bestreden worden op basis van provinciale aanwijzing.
<i>Alternanthera philoxeroides</i>	Alligator weed	Geen waarnemingen bekend uit de provincie Utrecht. Mogelijk is het Nederlandse klimaat vooralsnog niet geschikt voor vestiging van deze soort.
<i>Microstegium vimineum</i>	Japans steltgras	Geen waarnemingen bekend uit de provincie Utrecht.
<i>Asclepias syriaca</i>	Zijdeplant	Enkele waarnemingen uit de provincie Utrecht bekend. Meldingen mogelijk uit tuinen.
<i>Gunnera tinctoria</i>	Mammoetblad	Enkele waarnemingen uit de provincie Utrecht bekend. Meldingen mogelijk uit tuinen.
<i>Heracleum mantegazzianum</i>	Reuzenberenklauw	Algemeen in de provincie Utrecht.
<i>Impatiens glandulifera</i>	Reuzenbalsemien	Algemeen in de provincie Utrecht
<i>Elodea nuttallii</i>	Smalle waterpest	Algemeen in de provincie Utrecht
<i>Myriophyllum heterophyllum</i>	Ongelijkbladig vederkruid	Enkele waarnemingen uit de provincie Utrecht bekend.
<i>Pennisetum setaceum</i>	Lampenpoetsergras	Geen waarnemingen bekend uit de provincie Utrecht.